

Universitatea Babeș-Bolyai
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
Școala Doctorală „Isidor Todoran”

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT:

**ATITUDINEA CANONICĂ A BISERICILOR
ÎN FAȚA REDEFINIRII FAMILIEI ȘI
SEXUALITĂȚII ÎN CONTEXTUL EUROPEAN**

Îndrumător:

Pr. conf. univ. dr. habil. Patriciu-Dorin VLAICU

Doctorand:

Pr. Gelu-Valentin PORUMB

CUPRINS

Listă de abrevieri.....	5
INTRODUCERE.....	6
I. Argument, încadrarea și actualitatea temei de cercetare.....	7
II. Stadiul cercetării și obiectivele urmărite.....	9
III. Metodologia și limitele cercetării.....	14
Capitolul I – Perspectivă canonică și doctrinară în legătură cu Sfintele Taine și în special cu Taina	
Nunții în raport cu diferitele atitudini și comportamente cu implicații de natură sexuală.....	17
I.1 Perspectivă canonică și doctrinară în legătură cu Sfintele Taine și în special cu Taina Nunții	17
I.1.1 Precizări de ordin doctrinar și canonic referitoare la Sfintele Taine.....	17
I.1.2 Taina Nunții – încununare în Hristos și în Biserică.....	25
I.1.2.1 Taina Nunții – privire ontologică asupra conținutului ei.....	27
I.1.2.2 Fundamentul scripturistic al Cununiei.....	28
I.1.2.3 Nunta ca Sfântă Taină – abordare doctrinară.....	30
I.1.2.4 Hristos - săvârșitorul nevăzut al Tainei.....	34
I.1.2.5 Mărturii patristice despre Taina Cununiei.....	35
I.1.2.6 Rânduieli canonice și impedimente referitoare la căsătorie.....	38
I.1.2.7 Relația dintre Hristos și Biserică, mire și mireasă, cf. Epistolei către Efeseni.....	41
I.1.2.8. Contribuții ale unor teologi ortodocși contemporani.....	42
I.1.2.9 Fecioria, monahismul și celibatul.....	46
I.1.2.9.1 Fecioria.....	46
I.1.2.9.2 Monahismul și celibatul.....	52
I.1.3 Doctrina ortodoxă privind sexualitatea și căsătoria.....	55
I.2 Dinamica mutațiilor comportamentale în contextul secularizării relațiilor familiale.....	56
I.2.1 Dinamica mutațiilor comportamentale în contextul secularizării relațiilor familiale.....	56
I.2.1.1 Problematika infidelității: desfrânare, sexualitate, adulter și pornografie.....	60
I.2.1.2 Desfrânarea – păcat capital.....	62
I.2.1.3 Sexualitatea - considerații și provocări. Perversiunile sexuale.....	65
I.2.1.4 Adulterul – Rană a iubirii.....	69
I.2.1.5 Pornografia și libertinajul.....	71
I.2.1.6 Problematika desacralizării legăturilor familiale (Coabitare premaritală și concubinaj, parteneriate civile - uniuni consensuale).....	74
I.2.1.7 Doctrina Bisericii referitoare la practicile sexuale împotriva firii.....	76
Argumente teologice și biblice.....	76
I.2.2 Contextul secularizării familiei și dinamica mutațiilor comportamentale:	
Homosexualitate și LGBTIQ.....	81
I.2.2.1 Homosexualitatea – începuturile și temeierile propagării ei.....	81
I.2.2.1.1 Homosexualitatea – definiție, proveniență, propagare.....	81
I.2.2.1.2 Cauza răspândirii homosexualității. Cauzele dorinței homosexuale.....	82
I.2.2.1.3. Orientarea sexuală.....	84
I.2.2.2 LGBTIQ.....	86
I.2.2.2.1. Impactul contextului european: evoluție legislativă și provocări.....	87
I.2.2.2.2 Documente cu caracter juridic care reflectă asumarea de către România a politicilor de protejare a LGBTIQ.....	93
I.3 Doctrina ortodoxă privind sexualitatea și familia.....	100
I.3.1 Iubirea ca act creator și generator de viață.....	100
I.3.2 Iubirea și sexualitatea cu finalități pozitive: procrearea și împlinirea persoanei umane	
.....	101
I.3.3 Unitatea complementară dintre iubire și sexualitate în ortodoxie.....	103
I.3.4 Iubirea ca temelia căsătoriei și refacerea unității primordiale.....	104

I.3.5 Iubirea ca forță dătătoare de viață.....	106
I.3.6 Iubirea – dăruirea pentru veșnicie.....	108
Capitolul II – Strategia privind egalitatea pentru persoanele LGBTIQ 2020-2025 și impactul acesteia asupra vieții religioase.....	111
II.1 Natura și valoarea documentului.....	111
II.2 Contextul juridic al Strategiei.....	114
II.2.1 Tratatul Uniunii Europene.....	114
II.2.2 Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene.....	116
II.2.3 Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO).....	117
II.2.4 Legislația secundară a UE relevantă pentru prerogativele LGBTIQ.....	118
II.3 Contextul instituțional al Strategiei LGBTIQ 2020-2025.....	124
II.3.1. Implicarea Comisiei Europene în redactarea documentelor privitoare la ideologia de gen.....	124
II.3.2. Parlamentul European.....	127
II.3.3 Consiliul Uniunii Europene.....	129
II.3.4 Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA).....	131
II.4 Date privind Strategia europeană pentru egalitatea persoanele LGBTIQ 2020-2025.....	133
II.4.1 Strategia LGBTIQ – prezentare generală.....	133
II.4.1.1 Eliminarea discriminării.....	134
II.4.1.2 Asigurarea protecției.....	135
II.4.1.3 Garantarea drepturilor persoanelor LGBTIQ.....	136
II.4.1.4 Susținerea egalității LGBTIQ la talie mondială.....	137
II.4.2. Implementarea strategiei în UE.....	139
II.4.2.1 Cadrul legislativ și politicile legate de acesta.....	139
II.4.2.2 Subvenționare și susținere.....	141
II.4.2.3 Intenții și proiecte de conștientizare.....	142
II.4.2.4 Colectarea și analiza datelor.....	143
II.4.3 Influența Strategiei LGBTIQ asupra vieții de familie în context european.....	144
Capitolul III – Atitudinea și răspunsul cultelor la <i>Strategia privind egalitatea pentru persoanele LGBTIQ 2020-2025</i> și redefinirea sexualității și familiei.....	145
III.1 Impactul religios al Strategiei LGBTIQ în Europa.....	145
III.1.1 Catolicismul și politicile de gen în context european.....	147
III.1.2 Bisericele Ortodoxe din Europa și politicile LGBTIQ.....	153
III.1.3 Confesiunile Protestante și politicile LGBTIQ în Europa.....	157
III.2 Reacții ale cultelor față de redefinirea sexualității și familiei.....	168
III.2.1 Perspectiva protestantă.....	168
III.2.1.1 Contextul Strategiei privind egalitatea de gen din perspectivă protestantă.....	168
III.2.1.2 Reacții ale Bisericii Luterane.....	170
III.2.1.3 Reacții ale Bisericii Reformate.....	172
III.2.1.4 Reacții ale Bisericii Anglicane.....	175
III.2.1.5 Atitudinea Bisericii Evanghelice.....	178
III.2.1.6 Atitudinea cultului Penticostal.....	181
III.2.1.7 Atitudinea unor culte neoprotestante.....	183
III.2.2 Perspectiva Catolică.....	188
III.2.2.1 Doctrina catolică privind sexualitatea și familia.....	188
III.2.2.2 Documente magisteriale și declarații oficiale.....	190
III.2.2.3 Problematika unei eventuale tolerări a atitudinilor de natură homosexuală în rândul clerului catolic.....	195
III.3. Reacții ale Bisericilor ortodoxe față de redefinirea sexualității și a familiei.....	199
III.3.1. Poziții ale Bisericii Ortodoxe - Enciclica Sfântului și Marelui Sinod.....	199
III.3.2. Poziții ale unor Biserici Ortodoxe autocefale față de sexualitate și ideologia de gen 203	
III.3.2.1 Patriarhia Ecumenică.....	203

III.3.2.2 Biserica Ortodoxă Rusă.....	208
III.3.2.3 Biserica Ortodoxă Sârbă.....	213
III.3.2.4 Biserica Ortodoxă a Greciei.....	224
III.3.2.5. Biserica Ortodoxă Bulgară.....	237
III.3.2.6 Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române față de redefinirea familiei și ideologia de gen	245
CONCLUZII.....	258
BIBLIOGRAFIE.....	275

Listă de abrevieri

- ◆ AB – Almanah Bisericesc
- ◆ AB – Altarul Banatului
- ◆ AR – Altarul Reîntregirii
- ◆ BOR – Biserica Ortodoxă Română
- ◆ GB – Glasul Bisericii
- ◆ MA – Mitropolia Ardealului
- ◆ MB – Mitropolia Banatului
- ◆ MMS – Mitropolia Moldovei și Sucevei
- ◆ MO – Mitropolia Olteniei
- ◆ RO – Revista Ortodoxă
- ◆ RT – Revista Teologică
- ◆ ST – Studii Teologice
- ◆ T – Teologia
- ◆ TV – Teologie și Viață
- ◆ IBMBOR – Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române
- ◆ IBMO – Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă
- ◆ BOR – Biserica Ortodoxă Română
- ◆ BORu – Biserica Ortodoxă Rusă
- ◆ BOG – Biserica Ortodoxă a Greciei
- ◆ BOB – Biserica Ortodoxă a Bulgariei
- ◆ LGBTIQIA+ – lesbiene, gay, bisexual, transsexual, transgen, queer, intersex etc.
- ◆ UE – Uniunea Europeană

INTRODUCERE

Lucrarea de față își propune să investigheze în mod critic modul în care Biserica Ortodoxă răspunde redefinirii familiei în contextul contemporan marcat de pluralism ideologic, secularizare accelerată și presiuni legislative privind recunoașterea noilor forme de conviețuire. Tema este cu atât mai actuală cu cât redefinirea noțiunii de familie nu este doar o mutație semantică, ci presupune o schimbare profundă de viziune antropologică, morală și spirituală.

Biserica Ortodoxă, păstrătoare a unei Tradiții milenare și a unei antropologii revelate, este chemată să articuleze un răspuns coerent, fidel învățăturii sale și totodată relevant pentru omul contemporan. Teza se concentrează asupra a trei direcții principale: fundamentele canonice și doctrinare ale căsătoriei și familiei, impactul noilor politici identitare asupra vieții religioase (cu accent pe Strategia LGBTIQ 2020–2025 a UE) și reacțiile confesionale la redefinirea sexualității și familiei. Această abordare permite înțelegerea nuanțată a tensiunii dintre tradiție și modernitate în sfera eticii familiale.

Secularizarea, în sensul ei sociologic clasic, desemnează procesul prin care instituțiile religioase își pierd influența asupra vieții publice, iar valorile și normele religioase sunt înlocuite treptat de raționalism și individualism moral¹. În acest context, familia – ca instituție de origine divină în teologia creștină – este percepută tot mai mult ca o construcție socială flexibilă. Această viziune se reflectă nu doar în cultură, ci și în legislație, prin acceptarea concubinajului, a căsătoriilor între persoane de același sex, a adopției homosexuale sau a redefinirii genului ca identitate subiectivă.

Lucrarea pornește de la premisa că răspunsul Bisericii Ortodoxe nu poate fi redus la o simplă opoziție conservatoare, ci presupune o articulare teologică, canonică și pastorală, capabilă să ofere alternative coerente și să păstreze legătura cu societatea pluralistă.

Scopul principal al cercetării este de a arăta că răspunsul canonic ortodox implică: reafirmarea sacramentalității căsătoriei, apărarea familiei tradiționale ca spațiu de comuniune între bărbat și femeie, precum și dezvoltarea unei strategii pastorale care să combine fermitatea doctrinară cu sensibilitatea față de provocările lumii actuale.

Teza este structurată în trei capitole majore, precedate de o parte introductivă cuprinzând argumentul temei, stadiul cercetării, metodologia și limitele cercetării. Astfel, se analizează fundamentele doctrinare, canonice și pastorale ale învățăturii ortodoxe despre familie și se propune evaluarea modului în care Biserica Ortodoxă poate răspunde, cu fidelitate față de Tradiție și cu responsabilitate pastorală, noilor provocări venite din partea politicilor europene privind egalitatea

1 José Casanova, *Public Religions in the Modern World*, Chicago, University of Chicago Press, 1994, p. 13.

de gen, identitățile sexuale și recunoașterea juridică a noilor forme de conviețuire. Lucrarea se desfășoară pe trei axe principale: mai întâi, este analizată fundamentarea teologică și canonică a familiei în Ortodoxie; în al doilea rând, se discută implicațiile Strategiei Uniunii Europene pentru egalitatea persoanelor LGBTIQ 2020–2025 asupra vieții religioase și a libertății de conștiință, iar apoi, se analizează reacțiile confesionale în fața acestei redefiniri a sexualității și familiei.

Capitolul I - Perspectivă canonică și doctrinară în legătură cu Sfintele Taine și în special cu Taina Nunții în raport cu diferitele atitudini și comportamente cu implicații de natură sexuală

În viziunea ortodoxă, căsătoria nu este o simplă convenție socială, ci o Sfântă Taină, instituită de Dumnezeu încă de la creația lumii, prin unirea dintre Adam și Eva (cf. Fac. 2, 24). Această dimensiune sacramentală este esențială pentru înțelegerea familiei creștine ca microcosmos al Bisericii și ca imagine vie a comuniunii dintre Hristos și Biserica Sa. Spre deosebire de viziunile secularizante moderne care consideră căsătoria drept o simplă convenție socială bazată pe acordul părților, teologia ortodoxă afirmă că familia este o structură ontologică, înscrisă în însăși firea umană, creată „bărbat și femeie” (Fac. 1, 27). În acest sens, familia nu este doar o realitate umană, ci și o realitate hristologică, o „Biserică mică” în care soții, uniți prin Taina Cununiei, devin împreună-lucrători cu Dumnezeu la zidirea vieții și la desăvârșirea iubirii².

Părinții capadocieni, dar și autorii bizantini de mai târziu, nu au văzut în căsătorie o concesie față de slăbiciunea umană, ci o chemare la comuniune. Familia devine astfel un spațiu al pedagogiei divine, un laborator de sfințire reciprocă. Soții nu sunt doar administratori ai unei relații legale, ci parteneri într-o lucrare sinergică de mântuire. Astfel, scopul căsătoriei depășește cadrul procreativ, încorporând dimensiuni spirituale profunde: sfințirea reciprocă a soților, susținerea morală, dobândirea virtuților și creșterea în iubire. Textele patristice și canoanele bisericești definesc căsătoria ca o unire indisolubilă, binecuvântată liturgic, cu scopuri teologice, morale și antropologice³.

Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă că „iubirea dintre soți trebuie să fie asemenea iubirii dintre Hristos și Biserica”⁴, evidențiind caracterul ontologic al unirii conjugale, nu doar un aspect contractual. În același spirit, Sfântul Grigorie Teologul învață că „o căsătorie este o cale spre îndumnezeire, atunci când este trăită cu curăție și dragoste sfântă”⁵. În general, canoanele și

2 Ioan Zizioulas, *Ființa eclezială*, București, Ed. Bizantină, 2004, p. 121.

3 Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, București, Institutul Biblic, 1997, pp. 45–47.

4 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Efeseni*, PG 62, pp. 143–144.

5 Sfântul Grigorie Teologul, *Cuvântări teologice*, SC 250, Paris, Cerf, 1978, pp. 201–203.

hotărârile sinodale, interzic formele alternative de uniune care contravin ordinii creației: concubinajul, bigamia, relațiile sexuale extraconjugale, și, în mod deosebit, relațiile între persoane de același sex.

Această doctrină a fost reafirmată și în epoca modernă, de exemplu în cadrul Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe (Creta, 2016), unde se subliniază că familia este întemeiată exclusiv pe căsătoria dintre un bărbat și o femeie și că orice alt model este contrar revelației divine⁶.

Prin urmare, fundamentarea doctrinar-canonice ortodoxă a familiei rămâne ferm ancorată în tradiția biblică și patristică, oferind o viziune teologică asupra căsătoriei ca Taină și vocație către comuniune desăvârșită.

Capitolul II – STRATEGIA PRIVIND EGALITATEA PENTRU PERSOANELE LGBTIQ 2020-2025 ȘI IMPACTUL ACESTEIA ASUPRA VIETȚII RELIGIOASE

Strategia pentru egalitatea persoanelor LGBTIQ 2020–2025, lansată și adoptată de Comisia Europeană, reprezintă primul document programatic la nivelul Uniunii Europene care abordează în mod integrat problematica drepturilor persoanelor cu orientări și identități sexuale diverse, o inițiativă fără precedent în spațiul legislativ și politic al Uniunii Europene. Documentul promovează eliminarea discriminării, recunoașterea legală a noilor forme de familie și încurajarea respectului pentru diversitate în toate domeniile societății⁷.

Deși Strategia pleacă de la premise legate de egalitatea de tratament și demnitatea umană, din perspectiva Bisericii Ortodoxe ea ridică o serie de probleme teologice și morale. În mod particular, sunt vizate aspectele ce țin de redefinirea familiei și de posibila presiune asupra libertății religioase, în cazul în care opiniile tradiționale vor fi interpretate drept discriminatorii.⁹ Astfel, din perspectivă teologică ortodoxă, această Strategie reprezintă o provocare majoră. Nu doar că redefineste familia pe baze strict juridice și subiectiv identitare, dar implică și o presiune ideologică asupra libertății religioase, întrucât opiniile contrare sunt deseori etichetate ca fiind discriminatorii⁸. Astfel, opoziția religioasă față de căsătoria între persoane de același sex sau față de ideologia de gen riscă să fie incriminată sub aspect juridic, ceea ce deschide o zonă de conflict între dreptul la liberă exprimare religioasă și drepturile minorităților sexuale.

⁶ Documentul *Taina Cununii și impedimentele acesteia*, în *Documentele Sfântului și Marelui Sinod*, Creta, 2016.

⁷ European Commission, *Union of Equality: LGBTIQ Equality Strategy 2020–2025*, COM(2020) 698 final.

⁸ Andrei Kuraev, *Freedom of Religion and European Integration*, în *Orthodoxy and Modernity*, Moscow, St. Tikhon's Press, 2018, p. 88.

Strategia promovează explicit recunoașterea căsătoriilor între persoane de același sex în toate statele membre, precum și recunoașterea transfrontalieră a actelor de stare civilă (căsătorii, adopții, identitate de gen). Pentru Bisericile care rămân fidele învățăturii biblice privind natura căsătoriei ca unire între un bărbat și o femeie, această tendință reprezintă nu doar o provocare pastorală, ci și una instituțională. Acceptarea unor astfel de politici ar presupune o renunțare la componente fundamentale ale antropologiei creștine revelate.

Documentul afirmă că „egalitatea este o valoare fundamentală a Uniunii Europene” și că toate statele membre trebuie să garanteze protecția deplină a persoanelor LGBTIQ, inclusiv prin recunoașterea căsătoriilor sau parteneriatelor între persoane de același sex⁹. Acest fapt contravine învățăturii ortodoxe conform căreia căsătoria este exclusiv între un bărbat și o femeie, având ca finalitate procreerea și comuniunea spirituală.

Mai mult, Strategia presupune promovarea educației privind diversitatea de gen și orientare sexuală în școli, ceea ce poate intra în conflict cu dreptul părinților de a-și educa copiii în conformitate cu propriile convingeri religioase¹⁰. Astfel, implementarea acestei politici riscă să genereze tensiuni între cadrul juridic european și libertatea de conștiință a credincioșilor, iar aceste măsuri, deși prezentate sub forma combaterii discriminării, pot intra în coliziune cu dreptul părinților de a decide asupra educației morale a copiilor lor, drept recunoscut în numeroase convenții internaționale, inclusiv în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

Biserica Ortodoxă, prin diverse luări de poziție oficiale, a exprimat reținere și prudență față de această Strategie, dar și fermitate teologică, subliniind că protejarea persoanelor nu implică validarea comportamentelor contrare antropologiei creștine. Poziția sa este clară: fiecare persoană este demnă de iubire și respect, dar nu toate comportamentele sunt compatibile cu morala creștină și nu pot fi binecuvântate liturgic¹¹. Astfel, se face distincția între persoană și comportament, între demnitate ontologică și legitimitate etică. Acest principiu este esențial în etica ortodoxă, care nu condamnă persoana, ci păcatul ca formă de înstrăinare de Dumnezeu.

În paralel, au fost formulate îngrijorări privind impactul politicilor europene asupra autonomiei cultelor și asupra echilibrului dintre valorile majoritare ale unui stat și directivele suprastatale. A impune recunoașterea unor forme de căsătorie în state în care majoritatea religioasă respinge asemenea concepții ridică întrebări serioase privind legitimitatea culturală și democratică a acestor măsuri¹². Aici se deschide o discuție amplă despre subsidiaritate, identitate națională și pluralism democratic.

9 COM(2020) 698 final, pp. 4–5.

10 European Parliament, Resolution of 18 December 2019 on public discrimination and hate speech against LGBTI people.

11 Patriarhia Română, *Comunicat privind Strategia UE pentru egalitatea persoanelor LGBTIQ*, 2021.

12 Conferința Episcopilor Ortodocși din Europa, *Comunicat asupra libertății religioase*, 2021.

În concluzie, Strategia LGBTIQ 2020–2025 marchează o cotitură ideologică în Uniunea Europeană, prin care se instituționalizează o viziune antropologică incompatibilă cu tradițiile religioase ale multor state membre. Deși are ca scop declarativ incluziunea și egalitatea, această politică riscă să devină un instrument de presiune asupra libertății religioase și asupra diversității de convingeri morale și culturale. Din această perspectivă, Biserica Ortodoxă este chemată nu doar să se apere, ci să ofere un discurs alternativ coerent, ancorat în Tradiție și capabil să articuleze o antropologie a demnității și comuniunii în Hristos.

Prin urmare, Strategia LGBTIQ este percepută în mediile religioase tradiționale nu doar ca o politică de incluziune, ci și ca un posibil vector de secularizare accelerată, ce relativizează normele morale fundamentale și încearcă să impună o nouă viziune antropologică în spațiul public.

Capitolul III – REACȚIILE CONFESIUNILOR CREȘTINE LA REDEFINIREA FAMILIEI ȘI SEXUALITĂȚII

Redefinirea juridică și culturală a familiei a generat răspunsuri variate în rândul confesiunilor creștine. Deși reacțiile nu sunt omogene, se poate distinge o axă de opoziție doctrinară (în special în Ortodoxie și Catolicism), respectiv una de acomodare (în unele denominațiuni protestante). Această diversitate evidențiază nu doar complexitatea subiectului, ci și criza contemporană a autorității morale în creștinism.

Biserica Ortodoxă, prin organismele sale panortodoxe (precum Sfântul și Marele Sinod din Creta, 2016) și prin declarațiile autocefalilor locali, s-a poziționat clar împotriva redefinirii căsătoriei. Documentele sinodale reafirmă că „unirea liberă dintre un bărbat și o femeie” rămâne singura formă legitimă de familie în tradiția ortodoxă.

Pentru Biserica Ortodoxă, această strategie este percepută ca o încercare de substituie a unei antropologii revelate cu una construită ideologic. Familia nu este o simplă formă de coabitare între doi parteneri, ci un spațiu sacramental al comuniunii dintre bărbat și femeie, care reproduce iconografic iubirea dintre Hristos și Biserica Sa. De aceea, orice tentativă de a echivala căsătoria dintre persoane de același sex cu taina nunții reprezintă, din punct de vedere canonic și dogmatic, o aberație teologică și un pericol spiritual. Poziția oficială exprimată de Patriarhia Română în comunicatele sale din anii 2020–2022 reafirmă cu tărie această viziune, subliniind că „protejarea persoanelor nu implică validarea comportamentelor contrare antropologiei creștine”.

Bisericile Ortodoxe autocefale, precum cea Rusă, Greacă, Sârbă, Română sau Bulgară, au emis poziții ferme împotriva legalizării parteneriatelor de același sex, văzute ca atentate la sacralitatea căsătoriei. Biserica Ortodoxă a Greciei, de exemplu, a calificat recenta legalizare a căsătoriilor homosexuale drept o ruptură gravă cu tradiția elenă și creștină, iar unii ierarhi au cerut excomunicarea parlamentarilor ortodocși care au votat legea¹³. În Serbia, Bulgaria și Georgia, sinoadele locale au emis documente pastorale ce reafirmă exclusivitatea căsătoriei heterosexuale și procreatoare. Pe lângă opoziția doctrinară, aceste Biserici au articulat și preocupări legate de suveranitatea culturală și juridică, semnalând pericolul unei uniformizări ideologice ce ignoră specificitățile contextuale.

În Rusia, Biserica Ortodoxă colaborează activ cu statul în promovarea legislației conservatoare privind familia și a interdicției „propagandei relațiilor netradiționale”. Patriarhia Moscovei a condamnat în termeni categorici promovarea ideologiei de gen în școli, considerând-o o formă de „colonizare morală” a spațiului ortodox¹⁴. Biserica Ortodoxă Română a sprijinit Coaliția pentru Familie în efortul de modificare a Constituției pentru a consacra căsătoria între bărbat și femeie¹⁵.

În paralel, trebuie remarcat faptul că, în unele spații ortodoxe, se dezvoltă un discurs apologetic complex, care nu se limitează la negarea ideologiei de gen, ci propune o contra-narativă antropologică: omul este ființă relațională, creat „bărbat și femeie” (Fac. 1,27), cu o vocație spre comuniune și transfigurare. Sexualitatea nu este redusă la un aspect identitar, ci este integrată într-un parcurs ascetic și mistic. Astfel, respingerea căsătoriilor homosexuale nu este un simplu refuz etic, ci o afirmație pozitivă a unei viziuni teleologice asupra ființei umane.

Biserica Romano-Catolică, deși se exprimă printr-un limbaj mai diplomatic și pastoral, își menține poziția doctrinară fermă în privința căsătoriei ca sacrament între un bărbat și o femeie, orientat spre iubire, fidelitate și deschiderea către viață. Documente magisteriale, precum *Familiaris Consortio* sau declarațiile Congregației pentru Doctrina Credinței, exclud recunoașterea căsătoriilor homosexuale¹⁶.

Papa Francisc, deși adoptă un ton pastoral mai incluziv și un discurs empatic față de persoanele LGBTIQ, a reiterat imposibilitatea binecuvântării cuplurilor de același sex: „Dumnezeu nu poate binecuvânta păcatul”, repetând că „unirea este între un bărbat și o femeie”, avertizând asupra „ideologiilor care încearcă să șteargă diferențele”¹⁷. De asemenea, în enciclica *Amoris Laetitia* (2016), reafirmă că familia este „biserica domestică”, locul unde viața se naște și se educă

13 Mitropolia de Pireu, *Comunicat oficial*, februarie 2023.

14 Biserica Ortodoxă Rusă, *Poziția asupra noilor forme de uniuni sexuale*, 2016.

15 Patriarhia Română, *Comunicat privind sprijinul pentru Referendumul din 2018*.

16 Papa Ioan Paul al II-lea, *Familiaris Consortio*, nr. 11–14.

17 Vatican, Dicasterul pentru Doctrina Credinței, *Responsum ad Dubium*, 2021.

în iubire. În același timp, avertizează asupra „colonizării ideologice” exercitate de ideologia de gen, considerată o negare a diferenței sexuale create de Dumnezeu¹⁸.

În paralel, episcopatele naționale din Polonia, Croația, Slovacia și Ungaria au emis poziții critice față de Strategia LGBTIQ, considerând-o incompatibilă cu valorile tradiționale ale popoarelor creștine. În Polonia, spre exemplu, Biserica a colaborat cu autoritățile pentru protejarea sistemului educațional de ingerințele ideologice, iar în Ungaria, guvernul a adoptat un amendament constituțional care reafirmă identitatea biologică de gen și natura heterosexuală a căsătoriei. Aceste acțiuni confirmă sinergia dintre o parte a lumii catolice și guvernele conservatoare în apărarea valorilor familiei tradiționale. Totodată, în unele dieceze, episcopii catolici au lansat campanii de educație parentală, în care se subliniază dreptul prioritar al părinților asupra conținutului moral și religios din educația copiilor

Reacțiile protestante sunt cele mai variate și oferă un peisaj mult mai fragmentat. În Occident, multe biserici luterane, anglicane și reformate au adoptat politici de incluziune, aprobând căsătoria între persoane de același sex și hirotonirea clericilor LGBT. Exemple notabile sunt Biserica Episcopală din SUA, Biserica Luterană Evanghelică din America și Biserica Unită a lui Hristos. Acestea argumentează că iubirea creștină și dreptatea socială impun recunoașterea diversității sexuale.

Pe de altă parte, numeroase biserici protestante evanghelice, penticostale și neoprotestante din Europa de Est și din Sudul global resping aceste tendințe. Ele susțin o interpretare literală a Scripturii și consideră căsătoria între persoane de același sex ca fiind incompatibilă cu Evanghelia¹⁹. În aceste medii, redefinirea familiei este percepută ca o criză spirituală și o ofensivă culturală a secularismului. Această polarizare a dus la diviziuni interne. Biserica Anglicană, de pildă, se confruntă cu o scindare între provinciile liberale din Occident și cele conservatoare din Africa și Asia.

Răspunsul confesional la redefinirea familiei scoate în evidență o criză profundă a autorității teologice în lumea creștină și o tensiune majoră între fidelitatea față de tradiția doctrinară și dorința de relevanță culturală. În timp ce Biserica Ortodoxă și Catolică păstrează un front comun al învățăturii tradiționale, lumea protestantă se împarte între adaptare și rezistență. În acest peisaj tot mai pluralist, apărarea familiei creștine devine un criteriu de identitate confesională, un semn profetic și un teren de mărturie publică.

Așadar, acest capitol evidențiază nu doar diversitatea reacțiilor confesionale, ci și profunda ruptură care se profilează între un creștinism fidel Tradiției și unul acomodat culturii dominante.

18 Papa Francisc, *Amoris Laetitia*, nr. 56.

19 Alianța Evanghelică Europeană, *Poziție oficială*, 2019.

Răspunsul cultelor nu este doar doctrinar, ci și identitar: familia devine astfel un indicator al fidelității față de revelație și un semn al discernământului eclesial. În contextul unui climat normativ în continuă schimbare, confesiunile creștine sunt chemate să ofere nu doar o reacție defensivă, ci o mărturie vie și articulată a viziunii lor despre om, iubire și comuniune.

CONCLUZII

Analiza teologică, canonică și socială realizată în această lucrare a arătat că redefinirea familiei în contextul secularizării reprezintă una dintre cele mai profunde provocări cu care se confruntă creștinismul contemporan. Nu este vorba doar de o modificare legislativă sau culturală, ci de o schimbare de paradigmă în ceea ce privește antropologia, sexualitatea și sensul comuniunii umane. Într-o epocă marcată de relativism moral, pluralism ideologic și secularizare instituționalizată, Biserica Ortodoxă este interpelată nu doar să răspundă, ci să formuleze o mărturie coerentă, credibilă și ancorată în propria Tradiție. Familia nu este pentru Ortodoxie un construct socio-cultural, ci o realitate teologică, o expresie concretă a comuniunii ecleziale și o vocație către sfințenie.

În fața acestor transformări, Biserica Ortodoxă își fundamentează răspunsul pe învățătura sa bimilenară privind Taina Cununiei, reafirmând că familia autentică se întemeiază pe unirea sacramentală dintre bărbat și femeie, binecuvântată de Dumnezeu. Această viziune nu este doar o normă morală, ci o realitate teologică ce exprimă comuniunea dintre Hristos și Biserica Sa.

Din acest punct de vedere, orice formă alternativă de uniune – fie concubinaj, parteneriat civil sau căsătorie între persoane de același sex – este considerată neconformă cu ordinea creației și cu scopul divin al familiei. Totodată, Biserica avertizează asupra riscurilor spirituale și sociale pe care le presupune destrămarea normelor morale tradiționale: creșterea divorțurilor, scăderea natalității, alienarea copiilor, fragilizarea relațiilor interpersonale²⁰.

Răspunsul canonic al Bisericii nu se limitează însă la interdicții. El presupune și o strategie pastorală care combină fidelitatea doctrinară cu compasiunea și discernământul duhovnicesc. Persoanele care trăiesc în afara idealului familiei creștine sunt chemate la pocăință, dar nu excluse; ele sunt însoțite duhovnicește prin iconomie, pentru a putea redescoperi sensul profund al comuniunii binecuvântate²¹.

În raport cu presiunile legislative, precum cele exprimate de Strategia UE pentru egalitatea LGBTIQ, Biserica nu respinge ideea de demnitate a fiecărei persoane, dar nu poate accepta

20 Patriarhia Română, *Mesaj pastoral despre criza familiei contemporane*, 2020.

21 Ierotheos Vlachos, *Psihoterapia ortodoxă*, București, Sophia, 2011, p. 346.

echivalarea morală a tuturor comportamentelor. Ea susține libertatea religioasă și dreptul de a-și exprima public credința și valorile antropologice tradiționale²².

Confruntarea cu redefinirea familiei obligă Biserica la o dublă acțiune: apologetică – prin reafirmarea coerentă a învățăturii ei – și misionară – prin însoțirea oamenilor într-o societate pluralistă. Într-o epocă în care secularizarea erodează reperele morale, familia creștină devine un semn profetic, o chemare la iubire responsabilă și la comuniune autentică.

Această lucrare susține că Biserica Ortodoxă, prin fidelitatea față de Tradiția sa și prin discernământul său pastoral, este capabilă să ofere nu doar un „nu” redefinirii familiei, ci mai ales un „da” vieții în Hristos. Într-o lume confuză, mesajul ei despre familie rămâne luminător: „Lumina luminează în întuneric și întunericul nu a cuprins-o” (In. 1,5).

Prezenta cercetare își propune să aducă o contribuție originală în domeniul teologiei canonice și al eticii sociale prin articularea unei analize sistematice și comparate asupra modului în care cultele creștine răspund unei provocări contemporane majore: redefinirea familiei și a sexualității în contextul noilor politici europene de egalitate și incluziune. De aceea, considerăm că originalitatea lucrării rezidă în câteva direcții esențiale:

În primul rând, studiul credem că valorifică metode de analiză interdisciplinară (teologică, juridică, sociologică), oferind o sinteză coerentă între doctrina creștină tradițională despre familie și impactul politicilor recente promovate de Uniunea Europeană, constituind o lucrare care să examineze în mod comparativ pozițiile oficiale ale Bisericii Ortodoxe, Bisericii Romano-Catolice și ale confesiunilor protestante față de Strategia LGBTIQ 2020–2025.

În al doilea rând, cercetarea și-a propus o minimă contribuție la conturarea unui discurs teologic ortodox contemporan capabil să răspundă pluralismului ideologic fără a abdica de la principiile antropologiei revelate, un model de răspuns ortodox echilibrat: apologetic în conținut, dar misionar în exprimare, fidel învățăturii Bisericii, dar atent la complexitatea și fragilitatea condiției umane contemporane.

În al treilea rând, teza sperăm să aducă o contribuție concretă în domeniul ecleziologiei comparative. Prin analiza reacțiilor confesionale la nivel global, lucrarea provoacă evidențierea convergențelor și ale diferențelor doctrinare dintre diversele tradiții creștine, oferind astfel un cadru de reflecție util pentru dialogul interconfesional și pentru construcția unor politici publice sensibile la diversitatea religioasă.

În fine, cercetarea propune o abordare teologică a unei teme profund politizate, restabilind dimensiunea duhovnicească și pastorală a discursului despre familie. Într-o epocă dominată de

²² Conferința Episcopilor Ortodocși din Europa, *Comunicat asupra libertății religioase*, 2021.

polarizări și ideologii, lucrarea subliniază rolul profetic al Bisericii, nu prin revendicări identitare agresive, ci prin reafirmarea adevărului în iubire și prin deschiderea către o însoțire pastorală autentică.

Astfel, contribuția acestei teze constă nu doar în demersul analitic, ci și în valoarea sa constructivă: oferă un model de gândire teologică fidel Tradiției și totodată capabil să răspundă provocărilor actuale, cu luciditate, discernământ și speranță.

Deși această lucrare oferă o analiză extensivă asupra răspunsului cultelor creștine la Strategia LGBTIQ 2020–2025 și la redefinirea familiei și sexualității, ea comportă inevitabil anumite limite metodologice și tematice.

În primul rând, cercetarea s-a axat preponderent pe confesiunile creștine majoritare din Europa și America de Nord, fără a detalia suficient pozițiile altor religii (precum islamul sau iudaismul) sau confesiuni minoritare cu impact regional. De asemenea, s-au consultat în principal surse instituționale și documente oficiale, neincluzând în mod sistematic vocea comunităților locale, a credincioșilor obișnuiți sau a organizațiilor non-formale care activează în domeniul eticii familiale.

În al doilea rând, abordarea a fost în mod deliberat centrată pe dimensiunea teologică și canonică, lăsând mai puțin loc explorării dimensiunilor psihologice, bioetice sau filozofice ale temei. De aceea, în ceea ce privește perspectivele viitoare, direcțiile de cercetare pot include:

Extinderea analizei spre spațiul extraeuropean, pentru a înțelege cum se articulează aceste probleme în contextul cultural și religios din Africa, Asia sau America Latină; investigarea modului în care comunitățile religioase reacționează practic (prin pastorație, liturghie, cateheză) la aceste provocări, dincolo de declarațiile oficiale; studierea impactului acestor politici asupra tinerilor și familiilor creștine, inclusiv prin metode calitative (interviuri, studii de caz) , sau dezvoltarea unei teologii ortodoxe contemporane a sexualității, care să integreze provocările moderne fără compromis dogmatic, dar cu realism și discernământ pastoral.

Prin urmare, această cercetare se dorește a fi un fundament solid și un punct de plecare pentru dezvoltări ulterioare în domeniul dreptului canonic ortodox și al teologiei aplicate, al bioeticii creștine și al dialogului religios în societatea pluralistă contemporană.

BIBLIOGRAFIE

IZVOARE

1. Andreiu, baron de Șaguna, Compendiu de dreptul canonical unei sântei sobornicești și apostolești Biserici, ediția a III – a, Editura și tiparul tipografiei arhidiecezane, Sibiu, 1913.
2. Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită cu binecuvântarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, E.I.B.M.B.O.R., București, 1988.
3. Canoanele Bisericii Ortodoxe. Vol. I – Canoanele Apostolice și Canoanele Sinoadelor Ecumenice, studiu introductiv, introduceri, note și traducere de Răzvan Perșa, ediție bilingvă, Editura Basilica, București, 2018.
4. Canoanele Bisericii Ortodoxe. Vol. II – Canoanele Sinoadelor Locale, studiu introductiv, introduceri, note și traducere de Răzvan Perșa, ediție bilingvă, Editura Basilica, București, 2018.
5. Canoanele Bisericii Ortodoxe. Vol. III – Canoanele Sfinților Părinți, Canoanele Întregitoare și Prescripții Canonice, studiu introductiv, introduceri, note și traducere de Răzvan Perșa, ediție bilingvă, Editura Basilica, București, 2018.
6. Comentariile Canonistilor Bizantini. Canoanele Apostolice și Canoanele Sinoadelor Ecumenice, studiu introductiv, note și traducere pr. Răzvan Perșa, Editura Basilica, București, 2023.
7. Floca, Ioan, Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii, Ediția a II-a îmbogățită, [fără editură], [fără oraș], 1992.
8. Floca, Ioan, Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii, Ediția a III-a îmbunătățită, Ediție îngrijită de dr. Sorin Joantă, Sibiu, 2005.
9. Floca, Ioan, Drept canonic ortodox, București, Editura IBMBOR, 2005.
10. Milaș, Nicodim, Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii, Vol. I, part. I, traducere Uroș Kovincici și Nicolae Popovici, Tipografia Diecezană Arad, 1930.
11. Milaș, Nicodim, Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii. Vol. I, part. II (Canoanele Sinoadelor Ecumenice), traducere Uroș Kovincici și Nicolae Popovici, Tipografia Diecezană, Arad, 1931.
12. Milaș, Nicodim, Dreptul bisericesc oriental, traducere în română de D. I. Cornilescu și V. S. Radu, București, 1915.

LUCRĂRI PATRISTICE

1. Ambrozie, Sf., Scrieri – partea a II – a – Scrisori, traducere și note de prof. David Popescu, în col. PSB 53, E.I.B.M.B.O.R., București, 1994.
2. Atanasie cel Mare, Sf., Scrieri – Viața cuviosului părintelui nostru Antonie, în col. PSB 16, traducere din grecește, introducere și note de pr. prof. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R., București, 1988.
3. Chiril al Alexandriei, Sf., Închinarea și slujirea în Duh și Adevăr, Cartea a Opta, în Scrieri, partea I-a, traducere, introducere și note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, în PSB, vol. 38, E.I.B.M.B.O.R., București, 1991.
4. Chiril al Alexandriei, Sf., Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan, traducere, introducere și note de pr. prof. Dumitru Stăniloae, în col. PSB 41, E.I.B.M.B.O.R., București, 2000, ediție digitală.
5. Clement Alexandrinul, Sf., Scrieri – Partea a II-a, Stromatele, traducere, cuvânt înainte, note și indici de pr. D. Fecioru, în col. PSB 5, E.I.B.M.B.O.R., București, 1982.
6. Cuvintele și învățăturile preacuviosului părintelui nostru Efrem Sirul care se cuprind într-o treia carte, ediția a II – a, Editura SOCEC & Co, București, 1926.
7. Dionisie Areopagitul, Sf., Opere complete și scoliile Sfântului Maxim Mărturisitorul, traducere, introducere și note de pr. Dumitru Stăniloae, Editura Paideia, București, 1996.
8. Filocalia sau Culegere din scrierile Sfinților Părinți, care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși, vol. I, traducere din grecește, introduceri și note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2017.
9. Grigorie de Nyssa, Sf., Despre rânduiala cea după Dumnezeu (a vieții) și despre nevoia cea adevărată, în Scrieri, partea I – a, traducere de pr. prof. D. Stăniloae și pr. Ioan Buga, note de pr. prof. D. Stăniloae, indice de pr. Ioan Buga, în PSB, vol. 29, E.I.B.M.B.O.R., București, 1982.
10. Grigorie de Nyssa, Omilii la Ecclesiast, traducere și note de pr. prof. dr. Teodor Bodogae, în PSB, vol. 30, E.I.B.M.B.O.R., București, 1988.
11. Grigorie Sinaitul, Sf., Capete după acrostih, în Filocalia sau Culegere din scrierile Sfinților Părinți, care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși, vol. VII, traducere din grecește, introduceri și note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2017.
12. Ignatie Briancianinov, Sf., Experiențe ascetice, traducere din limba rusă de Adrian și Xenia-Tănăsescu Vlas, ed. a II – a, revizuită, Editura Sophia, București, 2008.
13. Ignatie Teoforul, Sf., Către Sfântul Policarp al Smirnei, în Scrierile Părinților Apostolici, traducere, introducere, indici și note de pr. D. Fecioru, în col. PSB 1, E.I.B.M.B.O.R.,

București, 1979.

14. Ioan Casian, Sf., Așezămintele mănăstirești, Cartea a VI-a, Cap. 1, în PSB, vol. 57.
15. Ioan Casian, Sf., Despre cele 8 gânduri ale răutății, în Filocalia sau Culegere din scrierile Sfinților Părinți, care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși, vol. I, trad. din grecește, introduceri și note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1999.
16. Ioan Casian, Sf., Viața și învățătura lui, antologie tematică alcătuită și explicată de Mihai Iordăchescu, Editura Trinitas, Iași, 2003.
17. Ioan Damaschin, Sf., Dogmatica, E.I.B.M.B.O.R., București, 2005.
18. Ioan Gură de Aur, Sf., Cateheze maritale. Omilii la căsătorie, traducere Marcel Hancheș, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2004;
19. Ioan Gură de Aur, Sf., Cuvinte de aur Vol. III – Nunta, familia și problemele lor, Ediția 5, traducere pr. Victor Manolache, prelucrare de ierom. Benedict Aghioritul, Editura Egumenița, Galați, 2012.
20. Ioan Gură de Aur, Sf., Cuvinte de Aur, XI, Fecioria și monahismul, traducere pr. Victor Manolache, prelucrare de ierom. Benedict Aghioritul, Editura Egumenița, Galați, 2017.
21. Ioan Gură de Aur, Sf., Despre feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor, traducere de pr. prof. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 2001.
22. Ioan Gură de Aur, Sf., Omilia a III – a către Tit, în Tâlcuire la Epistolele I și II către Timotei, către Tit și către Filimon, Ediție îngrijită de Ștefan Voronca, Andreea Stănciulescu și Petre Caraiani, Doxologia, Iași, 2020.
23. Ioan Gură de Aur, Sf., Omilie la Epistola către Efeseni, Despre datoriile soților, Editura Dacia, Iași, 1902.
24. Ioan Gură de Aur, Sf., Omilia a IX-a la Epistola către Timotei, în, Comentariile sau Explicarea Epistolelor I și II Timotei, Epistola către Tit și cea către Filomon, trad. rom. De Arhiereul Teodosie Athanasie (Ploieșteanul), București, 1911.
25. Ioan Gură de Aur, Sf., Omilii la Facere, omilia XVIII, III, traducere, introducere, indici și note de pr. Dumitru Fecioru, în colecția PSB vol. 21, E.I.B.M.B.O.R., București, 1987.
26. Ioan Gură de Aur, Sf., Omilii la Matei, traducere, introducere, indici și note de pr. D. Fecioru, în col. PSB 23, E.I.B.M.B.O.R., București, 1994.
27. Ioan Gură de Aur, Sf., Problemele vieții, Editura Egumenița, Galați, 2002.
28. Ioan Scărarul, Sf., Scara Raiului, traducere, introducere și note de mitropolit Nicolae Corneanu, Ediția a XI – a, Editura Învierea, Timișoara, 2016.
29. Isaac Sirul, Sf., Cuvinte despre nevoință, Editura Bunavestire, Bacău, 1997.
30. Isaia Pustnicul, Sf., Douăzeci și nouă de cuvinte – cuvântul VII, în Filocalia sau Culegere din scrierile Sfinților Părinți, care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși,

vol. XII, trad. din grecește, introduceri și note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2017.

31. Macarie Egipteanul, Sf., Scrieri - Omilii duhovnicești, în col. PSB 34, traducere pr. prof. dr. Constantin Cornițescu, introducere, indici și note de prof. dr. N. Chițescu, E.I.B.M.B.O.R. București, 1992.

32. Maxim Mărturisitorul, Sf., Capete despre dragoste, în Filocalia sau Culegere din scrierile Sfinților Părinți, care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși, vol. II, traducere din grecește, introduceri și note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2017.

33. Maxim Mărturisitorul, Sf., Scurtă tâlcuire a rugăciunii Tatăl nostru. Cuvânt ascetic, E.I.B.M.O., București, 2010.

34. Metodiul de Olimp, Banchetul sau Despre castitate, Studiu introductiv, traducere note și indici de pr. prof. Constantin Cornițescu, în Scrieri, în col. PSB 10, E.I.B.M.B.O.R., București, 1984.

35. Nectarie de la Eghina, Sf., Studii despre Biserică, despre tradiție, despre dumnezeieștile Taine și despre slujirea în duh și adevăr. Opere complete 6, traducere de Laura Enache, Doxologia, Iași, 2016.

36. Nicolae Cabasila, Sf., Despre viața în Hristos, Studiu introductiv și traducere din limba greacă de pr. prof. dr. Teodor Bodogae, E.I.B.M.B.O.R., București, 2001.

37. Patericul egiptean – ce cuprinde în sine cuvinte folositoare ale sfinților bătrâni, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003.

38. Salvianus, Despre guvernarea lui Dumnezeu, Cartea a III-a, VIII, 37-38, traducere, note și comentarii de prof. David Popescu, în PSB, vol. 72, E.I.B.M.B.O.R., București, 1992.

39. Simeon Stâlpnicul din Muntele Minunat, Sf., Cuvinte ascetice, în col. Viața în Hristos – Pagini de Filocalie, vol 4, traducere din limba greacă și note de Laura Enache, studiu introductiv de Paul van den Ven, tradus din limba franceză de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2013.

40. Teodor Studitul, Sf., Cuvinte duhovnicești, col. Izvoare duhovnicești, Editura Episcopiei Ortodoxe Alba Iulia, 1994.

41. Teodor Studitul, Sf., Dreapta credință în scrierile Sfinților Părinți, vol. I, traducere din limba greacă de pr. Marcel Hancheș, Editura Sophia, București, 2006.

42. Teofan Zăvorâtul, Sf., Viața duhovnicească și cum o putem dobândi, trad. din engleză de prof. Grația Lungu Constantinescu, Editura Bunavestire, Bacău, 1999.

43. Teofilact al Bulgariei, Sf., Tâlcuire la Evanghelia cea de la Luca, în colecția Ortodoxia Românească, Editura Pelerinul Român, Oradea, 1999.

44. Tertulian, Despre suflet, XXVII, 4, trad. Prof. Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol și prof. David Popescu, col PSB 3, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1981.
45. Tihon de Zadonsk, Sf., Lupta între carne și duh, trad. de Cristina Florentina, Editura Cartea Ortodoxă / Editura Egumenița, 2011.
46. Vasile al Ancyrei, Pseudo-Atanasie al Alexandriei, Despre Feciorie, traducere din limba greacă veche de pr. dr. Gabriel Mândrilă și Laura Mândrilă, studiu introductiv și note de pr. dr. Gabriel Mândrilă, Editura Sophia, București, 2014.
47. Vasile cel Mare, Sf., Despre Sfântul Duh. Corespondență (Epistole), în Scrieri – partea a III – a, col. PSB 12, traducere, introducere și note de pr. prof. dr. Constantin Cornițescu și pr. prof. dr. Teodor Bodogae, E.I.B.M.B.O.R., București, 1988.
48. Vasile cel Mare, Sf., Scrieri – Partea a II – a, Asceticele, col. PSB 18, traducere, introducere și note de Iorgu D. Ivan, E.I.B.M.B.O.R., București, 1989.
49. Vasile cel Mare, Sf., Scrieri morale și ascetice, în col. P. S. B. – Serie nouă – 5, Studiu introductiv de Pr. Vasile Răducă, Traduceri de Alina Panainte, Florin Filimon, Laura Enache, Octavian Gordon, Diac. Nicolae Mogage, Editura Basilica, București, 2013.
50. Velickovski Paisie, Sf., Crinii țarinii, în colecția Comorile Pustiei, vol. 12, Editura Anastasia, București, 1996.

CĂRȚI

1. Afanasiev, Nikolai N., Canoane și conștiință canonică, traducere de Constantin Făgețan, Editura Egumenița, Galați, 2005.
2. Andreicuț, Andrei, Spovedanie și comuniune, Ediția a II-a, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2001.
3. Andrutsos, Hristu, Simbolica, Episcopia Argeșului și Muscelului/Anastasia, 2003.
4. Antonie de Suroj, Taina iubirii, traducere din limba rusă de Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Sophia, București, 2009.
5. Avva Ammona – Avva Zosima, Mireasma pustiei, traducere din limba greacă de ierom. Evloghie Munteanu, Editura Biserica Ortodoxă – Editura Egumenița, Galați, 2004.
6. Alexiev, Serafim, Dragostea, Editura Sophia, București, 2007.
7. Argatu, Ioan, Ne vorbește părintele Ilarion Argatu – Despre desfrânare și avort, Editura „Mila Creștină”, Fălticeni, 2007.
8. Ayoub, Phillip M. & STOECHL, Kristina, „The Global Resistance to LGBTIQ Rights”, Journal of Democracy 31(3), 2020.
9. Bacaci Alexandru, Viorica Claudia Dumitrache, Codruța Hageanu, Dreptul familiei, Ed. a IV-a, Editura All Beck, București, 2005.
10. Barclay, William, Analiză semantică a unor termeni din Noul Testament, Societatea Misionară Română, Wheaton, Illinois, U.S.A., 1992.
11. Barwick, Mark, LGBT People, the Religions & Human Rights in Europe, Brussels, 2013.
12. Bădiliță, Cristian, Călugărul și moartea: eseu despre imaginea și faptul morții în monahismul egiptean, traducere de Ingrid Ilinca, Editura Polirom, Iași, 1998.
13. Boca, Arsenie, Cărarea Împărăției, Ediția a V-a, Editura Sfintei Episcopii Ortodoxe Române a Aradului, Arad, 2006.
14. Boca, Arsenie, Mărgăritare duhovnicești, Editura Credința strămoșească, 2002.
15. Boca, Arsenie, Ridicarea căsătoriei la înălțimea de Taină, Editura Agaton, Făgăraș, 2003.
16. Boca, Arsenie, Trepte spre viețuirea în monahism, Editura Teognost, 2003.
17. Bolile homosexualilor. Un documentar la zi, alcătuit, tradus, prefăcut și adnotat de dr. Genoveva Tudor, Editura Christiana, București, 2005.
18. Bottoni, Stefano, Lungul drum spre Occident, o istorie postbelică a Europei de Est, traducere de Ana Maria Gruia, Editura Mega, Cluj Napoca, 2021.
19. Braniște, Ene, Explicarea Tainelor de inițiere – Botezul, Mirungerea și Sfânta

Euharistie în literatura creștină, Editura Andreiana, Sibiu, 2015.

20. Braniște, Ene, Liturgica Generală, București, Editura IBMBOR, 1993.
21. Breck, John, Darul sacru al vieții, Editura Patmos, Cluj, 2001.
22. Bria, Ion, Comentariu la Catehismul ortodox, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2000.
23. Buchenau, Klaus și Markovic, Predrag, Orthodox Christianity and Nationalism in Nineteenth-Century Southeastern Europe (Leiden: Brill, 2020).
24. Burlacu Costel, Familia creștină în opera Sfântului Ioan Gură de Aur, Editura Trinitas, București, 2014.
25. Catehismul Bisericii Catolice, partea întâi, Arhiepiscopia Romano-Catolică de București, București, 1993.
26. Ce ar trebui să știe tinerii despre nuntă și viața de familie, traducere din limba rusă de Gheorghiță Ciocoi, redactor Diana-Cristina Vlad, Editura de Suflet, București, 2015.
27. Coll, Roisin, Hospitality to difference: LGBT, religious education and the Catholic school, Volume 69, pages 25–36, Glasgow, 2021.
28. Constantinescu, Iulian Mihai L., Biserica și instituția căsătoriei – condițiile administrării căsătoriei – studiu juridico-canonic, ediție îngrijită de Radu Săvulescu, Editura Christiana, București, 2009.
29. Constantinescu, Iulian Mihai L., De impedimentis Matrimonii – de la acrvia canonică la iconomia bisericească, ediție îngrijită de Radu Săvulescu, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2009.
30. Cosma, Sorin, Ascetica, Editura Marineasa, Timișoara, 2003.
31. Cum să întemeiem o familie ortodoxă – 250 sfaturi înțelepte pentru soț și soție de la sfinți și mari duhovnici, traducere din limba rusă de Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Sophia, București, 2011.
32. Damiani, San Pietr, Liber Gomorrhianus, introduzione di Roberto de Matei, traduzione e note di Gianandrea di Antonellis, Edizione Fiducia, Roma, 2015.
33. Danion, Vasile, Tinerii și sexualitatea – între iubire și păcat, Editura Lucman, 2006.
34. Despre căsătorie versus concubinaj: leacuri consacrate și efecte terapeutice constatate în vindecarea dezechilibrului trupesc și spiritual al sexelor, antologie alcătuită de ieromonah Benedict Stancu, Editura Elena, Constanța, 2018.
35. Dicționarul explicativ al limbii române, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
36. Diederichs, Gilles, 100 de activități cu tata, Editura Didactica Publishing House, 2016.
37. Documentele de bază ale Bisericii Catolice, Codul de drept canonic latin despre

familie, Editura Sapientia, Iași, 2004.

38. Dron, Constantin, Valoarea actuală a canoanelor, Editura Doxologia, Iași, 2006.
39. Dumea, Claudiu, Omul între „a fi” și „a nu fi”, – Probleme fundamentale de bioetică, Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București, 1998.
40. Dumitru Radu, Repere morale pentru omul contemporan, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2007.
41. Enciclica Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe, Editura Basilica, București, 2017.
42. Evdokimov, Paul, Ortodoxia, traducere de Dr. Irineu Ioan Popa, EIBMBOR, București, 1996.
43. Evdokimov, Paul, L'Orthodoxie, Edition Delachaux et Niestle, Neuchâtel, 1965.
44. Evdokimov, Paul, Taina iubirii – sfințenia unirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe, traducere de Gabriela Moldoveanu, Editura Sophia, București, 2016.
45. Filipescu, P. Ion, Tratat de dreptul familiei, Editura Academiei Române, București, 1989.
46. Ford, C. David - Bărbatul și femeia în viziunea Sfântului Ioan Gură de Aur, traducere din limba engleză de Luminița Irina Niculescu, Editura Sophia, București, 2004.
47. Ford, C. David și Mary, Căsătoria, cale spre sfințenie: viețile sfinților căsătoriți, trad. din limba engleză de Constantin Făgețean și Florin Caragiu – ed. a doua, rev., Editura Sophia, București, 2015.
48. Florovsky, Georges, Sensul ascezei creștine, traducere de Vasile Manea, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2009.
49. Francisc, Papa, Amoris laetitia, Editura Presa Bună, Iași, 2016.
50. Gagauz, Olga, Familia contemporană între tradițional și modern, Institutul Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Republicii Moldova, „Tipografia Sirius”, Chișinău, 2011.
51. Gallaher, Brandon & Tucker, Gregory, Eastern Orthodoxy & Sexual Diversity, Perspectives on Challenges from the Modern West Interim Report of the British Council Bridging Voices Consortium of Exeter University & Fordham University, New York, 2019.
52. Gallagher, Steve, La altarul idolatriei sexuale, Editura Metanoia, Oradea, 2006.
53. Gavril, Teofil, Schimbare de direcție, o perspectivă creștină despre homosexualitate, vol I - III, Editura Carmel Print, Arad, 2015.
54. Gavrilă, Vasile, Cununia, viață întru împărăție, Editura Fundației Tradiția Românească, București, 2004.

55. Gavrilă, Vasile, Nunta, comuniune într-o desăvârșire, Editura Fundației Tradiția Românească, Editura Sfântul Ioan Casian a Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională, București, 2011.
56. Gârdan, Gabriel-Viorel, ROMAN, Emilian-Iustinian, Căsătoria și familia: Izvoare legislative bisericești și laice (sec. XVII-XIX), vol I, Doxologia, Iași, 2020.
57. Gârdan, Gabriel-Viorel, ROMAN, Emilian-Iustinian, COZMA, Ioan, Căsătoria și familia: Izvoare legislative bisericești și laice (sec. XX-XXI), vol II, Doxologia, Iași, 2020.
58. Gheorghe, Virgiliu, Pornografia, maladia secolului XXI, Asociația pentru Apărarea Familiei și a Copilului, Editura Prodromos, București, 2011.
59. Gheorghe, Virgiliu, DÎRLĂU, Andrei, Fața nevăzută a homosexualității, Editura Christiana, București, 2014.
60. Grigore, Adina, Dezvoltare personală – manual pentru clasa a II-a, semestrul I, Editura Ars Libri, București, 2016.
61. Grigoriță, George, Căsătoria potrivit dreptului canonic ortodox (prevederi canonice și realități actuale), (manuscris, n.d.).
62. Grippi, Mike, Plans for Bulgaria's First Pride March Draw Fierce Opposition, Advocate, June 28, 2008.
63. Guillaumont, Antoine, Originile vieții monahale – pentru o fenomenologie a monahismului, traducere din limba franceză de Constantin Jinga, Editura Anastasia, București, 1988.
64. Habra, Georges, Iubire și senzualitate, traducere de Dora Mezdrea, Editura Anastasia, București, 1994.
65. Harakas, Stanley S., The Stand of the Orthodox Church on Controversial Issues: Contraception, în Orthodox Observer, vol. 43, no. 5, 1975.
66. Homiakov, Alexis, Biserica este una, traducere de Elena Derevici și Lucia Mureșan, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2008.
67. Hopko, Thomas, Homosexualitatea - o abordare ortodoxă, traducere de Marian Rădulescu, prefață de Mihail Neamțu, Editura Theosis, Oradea, 2009.
68. Ică, Ioan I. jr, Canonul Ortodoxiei – Vol 1 Canonul Apostolic al primelor secole, Editura Deisis, Sibiu, 2008.
69. Ioan Paul al II-lea, Papa, Memorie și identitate, pref. De Joseph Ratzinger, papa Benedict al XVI-lea, trad. Roxana Utale, București, RAO Internațional Publishing Company, 2006.
70. Iosif Vatopedinul, Starețul Iosif isihastul: nevoințe, experiențe, învățături, traducere din limba greacă de ieroschimonah Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2009.

71. Kalligeris, Antonios Căsătoria de la taină la instituție, traducere din limba greacă pr. Ion Andrei Țârlescu, Editura Andreas, București, 2016.
72. Kovalevski, Jean, Taina originilor, Editura Anastasia, București, 1996.
73. Kuby, Gabriela, Revoluția sexuală globală: distrugerea libertății în numele libertății, trad. Alexandru Șerban Bologa, Iași, Sapienția, 2014.
74. Larchet, Jean-Claude, Semnificația trupului în Ortodoxie, traducere de Monahia Antonia, Mănăstirea Acoperământul Maicii Domnului – Centrul Mitropolitan Ortodox Român din Franța, Editura Basilica, București, 2010.
75. Lazăr, Ion, Pedepsa neascultării sau Păcatul strămoșesc oglindit în stihia plăcerii sexuale, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 1997.
76. Lazurca, Marius, Invenția trupului, Editura Anastasia, 1994.
77. Leonte, Irina, Familia creștină: Părinți și copii, în vol. Familia creștină azi, Editura Trinitas, Iași, 1995.
78. Lilienfeld, Fairy von, Spiritualitatea monahismului timpuriu al pustiei: culegere de studii: 1962-1971, traducere, note și studiu introductiv de lect. dr. Picu Ocoleanu, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2006.
79. Magdalena, Maica, Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi, Editura Deisis, Sibiu, 2000.
80. Makrides, Vasilios, Religion, Culture and Politics in Greece , Londra: Routledge, 2019.
81. Mancu, Liviu Vidican, Familia creștin-ortodoxă și Tainele Bisericii: Botez, Mirungere, Euharistie, Spovedanie și Căsătorie, Cluj Napoca, 2020.
82. Mantzaridis, Giorgios, Morala creștină, Editura Bizantină, București, 2006.
83. Marga, Irinie, Drept canonic – Manual pentru uzul studenților la forma de învățământ la distanță, Editura Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2009.
84. Merdjanova, Ina, The Orthodox Church, Neosecularisation, and the Rise of Anti-Gender Politics in Bulgaria, Religions 13, no. 4 (2022).
85. Meyendorff, John, Căsătoria, perspectivă ortodoxă, ediția a doua, revizuită, traducere, prefață și note Cezar Login, Editura Renașterea și Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2012.
86. Meyendorff, John, Initiation □ la théologie byzantine, Paris, 1975.
87. Mihoc, Constantin, Taina căsătoriei și familia creștină în învățăturile marilor Părinți ai Bisericii din secolul IV, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2020.
88. Miloșevici, S. Nenad, Dumnezeuiasca Liturghie – centrul cultului în Ortodoxie. Legătura indisolubilă a Sfintelor Taine cu Dumnezeuiasca Euharistie, traducere de pr. prof. Ioan Ică sr, Deisis, Sibiu, 2012.

89. Mladin Nicolae, Bucevski Orest, Pavel Constantin, Zăgrean Ioan, Teologia Morală Ortodoxă, vol II, Morala Specială, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2003.
90. Nedelcu, Elena, Cultura civică – manual pentru clasa a VII-a, Editura ALL, București, 1998.
91. Nellas, Panayotis, Deification in Christ: Orthodox Perspectives on the Nature of the Human Person, trad. Norman Russell, Crestwood, NY: St. Vladimir's Seminary Press, 1987.
92. Orthodoxy and Contraception, From the "Collected Works of CJS Hayward" series CJS Hayward, CJS Hayward Publications, Wheaton, 2000-2020.
93. Papadopoulos, Stelianos, Vulturul rănit – Viața Sfântului Grigorie Teologul, traducere Pr. Prof. Constantin Coman, Diacon Cornel Coman, Editura Bizantină, București, 2019.
94. Papastathis, Charalambos, „Church and State in Greece”, European Journal of Law and Religion, vol. 2, nr. 1 (2014).
95. Părăian, Teofil, Gândiți frumos – cuvântări la ocazii speciale, prefață de Costion Nicolescu, Editura Teognost, Cluj-Napoca, 2006.
96. Perșa, Răzvan, Natura canoanelor și principiile de interpretare a lor în dreptul canonic ortodox al secolelor XIX-XX, Editura Preasa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2018.
97. Petcu, Liviu, Desfrânarea și avortul – răni de omarte ale iubirii, Editura Fundației Academice Axis, Iași, 2008.
98. Petcu, Liviu, Lumina Sfintelor Scripturi, vol I, Editura Anestis, Bacău, 2008.
99. Pestov, E. Nikolai, Pocăința: ospățul creștinului împreună cu Părintele Ceresc, traducere din limba rusă de Gheorghiță Ciocioi, Editura Sophia, București, 2015.
100. Phidas, Vlassios I., Drept canonic, o perspectivă ortodoxă, traducere în românește de pr. lect. dr. Adrian Dinu, Editura Trinitas, Iași, 2008.
101. Pop, Rodica, Sensul căsătoriei la Platon și la Sfinții Părinți – de la soma la împărtășirea prin trup, Editura Doxologia, Iași, 2012.
102. Popa, Gheorghe, Familia creștină: o perspectivă teologică și spirituală, în vol. Familia creștină azi, Editura Trinitas, Iași, 1995.
103. Popescu, Dumitru, Dumnezeu e viu și prezent în lume prin slava Sa, ediție îngrijită de pr. dr. Dorin Octavian Picioruș, Teologie pentru azi, București, 2015.
104. Popescu, Dumitru, Teologie și cultură, Editura Sofia, București, 1993.
105. Popovici, Sfântul Iustin, Omul și Dumnezeu-om, traducere Ioan Ică sr., Editura Deisis, Sibiu, 1997.
106. Răducă, Vasile, Monahismul egiptean, de la singurătate la obște, Editura Nemira, București, 2003.
107. Redefinirea căsătoriei – argumente pentru prudență, Areopagus, Timișoara, 2016.

108. Rose, Serafim, Cartea facerii, crearea lumii noi și întâiul om: perspectiva creștin-ortodoxă, traducere de Constantin Făgețean, Ediția a II – a, Editura Sophia, București, 2011.
109. Saint Exupéry, Antoine de, Micul Prinț, traducere de Justina Bandol, Editura Litera, București, 2015.
110. Sawyer, Clive Leviev, Bulgarian Orthodox Church calls for abortion ban, compulsory religion in schools, no sex education, The Sofia Globe, February 9, 2019.
111. Schembri, Kevin, Oikonomia, Divorce and Remarriage in the Eastern Orthodox Tradition, Kanonika 23/2017, Pontificio Istituto Orientale, Edizioni Orientalia Christiana.
112. Schmemmann, Alexander, Pentru viața lumii. Sacramentele și Ortodoxia, traducere din limba engleză de pr. prof. dr. Aurel Jivi, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.
113. Sofronie, arhimandritul, Nașterea întru Împărăția cea neclătită, traducere din limba rusă de ierom. Rafail (Noica), Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2003.
114. Sofronie, arhimandritul, Taina vieții creștine, traducere din limba rusă de ierom. Rafail (Noica), Editura Accent Print, Suceava, 2014.
115. Spidlik, Thomas, La Spiritualité de l'Orient Chrétien - Manuel Systématique, Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, Roma, 1978.
116. Spidlik, Tomas, Spiritualitatea Răsăritului creștin, I Manual Sistematic, traducere și prezentare: diac. Ioan I. Ică Jr., Sibiu, Deisis, 1997.
117. Stăniloae, Dumitru, Ascetica și mistica ortodoxă, vol. I, Alba-Iulia, Editura Deisis, 1993.
118. Stăniloae, Dumitru, Ascetica și mistica ortodoxă, vol. I, București, E.I.B.M.O., 2002.
119. Stăniloae, Dumitru, Sensul ascezei monahale, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2005.
120. Stăniloae, Dumitru, Teologia Morală Ortodoxă, vol. II, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2003.
121. Stăniloae, Dumitru, Teologia Dogmatică Ortodoxă – vol. III, Ediția a IV-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București 2010.
122. Șesan, Valerian, Curs de Drept Bisericesc Universal, ed. A IV-a, îngrijită de dr. Milan Șesan, Tipografia „Mitropolitul Silvestru”, Cernăuți, 1942.
123. Stoeckel, Kristina, The Russian Orthodox Church and Human Rights (New York: Routledge, 2014).
124. Tănase, Nicolae, Soțul ideal, soția ideală, Editura Anastasis, Fundația Arsenie Boca, 2011.

125. Teșu, Ioan C, Familia contemporană între ideal și criză, Editura Doxologia, Iași, 2011.
126. Teșu, Ioan, Patima desfrânării și lupta împotriva ei – Frumusețile căsătoriei și ale familiei creștine, Editura Credința Strămoșească, Iași, 2003.
127. Teșu, Ioanel Cristinel, Sensul familiei în concepția Sf. Ioan Gură de Aur, , Editura Trinitas, Iași, 1995.
128. Tia, Teofil, Paternitatea adevărată: un munte de iubire exigentă. Multă mamă și puțin tată în viețile copiilor noștri, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2018.
129. Tia, Teofil și COROIAN-GEORGIU, Felicia, Ortodoxia în fața redefinirii „masculinului” și a „femininului” (Gestionarea „identității de gen” prin psihoterapie pastorală, în epoca derutelor identitare)... pp. 317-328, în Mihai Himcinschi și Răzvan Brudiu, Biserica și provocările viitorului, Ed. Reîntregirea – Alba Iulia, Presa Universitară Clujeană – Cluj Napoca, Aeternitas – Alba Iulia, 2020.
130. Unwin, Joseph Daniel, Sex an culture, Oxford University Press, 1934.
131. Vintilescu, Petre, Preotul în fața chemării sale de păstor al sufletelor, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2007.
132. Vintilescu, Petre, Spovedania și duhovnicia, Ediția a treia, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2017.
133. Vitelli, Roberto e VALERIO, Paolo, Sesso e genere - Uno sguardo tra storia e nuove prospettive, Liguori Editore, Napoli, 2012.
134. Vlachos, Ierotheos, Dogmatica empirică a Bisericii Ortodoxe Sobornicești după învățăturile prin viu grai ale Părintelui Ioannis Romanidis, vol. II, traducere din limba greacă de Tatiana Petrache și Mănăstirea Diaconești, Editura Doxologia, Iași, 2017.
135. Vlad, Siluana, Meșteșugul bucuriei, vol. II, Editura Doxologia, Iași, 2009.
136. Vlaicu, Patriciu, Canon și libertate – împărtășirea continuă din experiența Bisericii, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2013.
137. Vlaicu, Patriciu, Introducere în dreptul canonic – suport de curs, Paris, 2014-2015.
138. Vlaicu, Patriciu, Lege și comuniune – Organizarea statutară a Bisericii Ortodoxe Române (2007 – 2012), Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2013.
139. Vlaicu Patriciu, Poziția Canonică a Bisericii Ortodoxe în ceea ce privește nunta, divorțul și recăsătoria, Apostolia, 1 ianuarie 2009.
140. Vlaicu, Patriciu, Tradiție canonică și duhovnicie – suport de curs, Paris, 2015.
141. Vlaicu, Patriciu, PERȘA, Răzvan, Sfântul și Marele Sinod – Eveniment eshatologic sau normalitate canonică?, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2018.

142. Vujanovic, Boško, Serbian Orthodoxy and Social Issues, Belgrad: Institute for Political Studies, 2018.
143. Weidemann, Grace, Nationalism and Homophobia in Church and State: A Case of Poland and Russia, Thesis, University of North Carolina, 2020.
144. Westra, Eline, Religion and Gay Marriage Opposition in France, University of Groningen Centre for Religion Conflict and Globalization Blog, 2013.
145. Yannaras, Christos, Relational Ontology, Brookline, MA: Holy Cross Orthodox Press, 2011.
146. Yannaras, Christos, The Church Canons and the Limits Set to Life, Chapter 10 of The Freedom of Morality, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, NY: 1984.

ARTICOLE ȘI STUDII

1. Achimescu, Nicolae, „Familia creștină între tradiție și modernitate. Considerații teologico-sociologice”, în vol. Familia creștină azi, Editura Trinitas, Iași, 1995, pp. 113-133.
2. Achimescu, Nicolae, „Secularismul ca atitudine spirituală care-L ignoră pe Dumnezeu”, în Teologia, 8:4/ 2004, Arad, pp. 11-41.
3. Apostolache, Ioniță, „Lămuriri cu privire la statutul social și religios al familiei. Statutul ontologic al legăturii dintre bărbat și femeie”, Revista Ortodoxă 1/2016, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, pp. 8-9.
4. Aloman, Nicolae, „Tânărul creștin și patima desfrânării în societatea secularizată”, Altarul Reîntregirii, 3/2016, pp. 53-74.
5. Baba, Teodor, „Familia în planul existenței divino-umane”, Teologia, 1/2010, Arad, p. 117-142.
6. Bălțat, Dumitru, „Învățătura despre Maica Domnului la Nicolae Cabasila”, Mitropolia Ardealului, 6/1989, 33-48.
7. Bernini, Lorenzo, „LGBTQIA+”, în „Enciclopedia Italiana”, X Appendice, Istituto della Enciclopedia Italiana, Treccani – Echi, prima edizione giugno 2021, pp. 10-30.
8. Botezan, Florin, „Căsătoria – cale spre sfințenie”, Altarul Reîntregirii, Supliment/2011, pp. 1009-1032.
9. Bradford, Judith, RYAN, Caitlin, ROTHBLUM, Esther, „National Lesbian HealthCare Survey: Implications for Mental Health Care”, în Journal of Consulting and Clinical Psychology, Vol. 62, 1994, No. 2, pp. 228-242.
10. Broscăreanu, René - „Despre Taina Sfintei Cununii”, în Ortodoxia, XXXVIII (1986), nr. 4, pp. 100-122.
11. Bugner, Emanuel Sorin, „O privire sintetică asupra sexualității în lumea postmodernă”, Altarul Reîntregirii, 2/2006, pp. 201-227.
12. Burlacu, Costel, „Familia creștină în opera Sfântului Ioan Gură de Aur”, Altarul Banatului, 1- 3/2011, pp. 29-38.
13. Chirvasie, Ioan Gh., „Slujitorul Tainei Nunții în cele trei confesiuni creștine”, Ortodoxia, 2/1959, pp. 218-233.
14. Chiva, Cristina, „The limits of europeanisation: EU accession and gender equality in Bulgaria and Romania”, Perspectives on European Politics and Society 10, nr. 2 (2009): 195–209.

15. Constantinescu, Iulian Mihai L, VLADIMIRESCU, Mihai Valentin I., „Rudenia fizică și ideea de paternitate în dispozițiile canonice ale Sfântului Vasile cel Mare și în tradiția biblică și canonică a Bisericii”, *Altarul Banatului* 1-3, ianuarie-martie/2010, pp. 13-41.
16. Cosma, Sorin, „Indisolubilitatea căsătoriei și divorțul”, *Altarul Banatului*, 4-6, aprilie-iunie/2003, pp. 64-73.
17. Cosma, Sorin, „Problema homosexualității și misiunea Bisericii în lume”, *Altarul Banatului*, 10-12/2013, pp. 61-72.
18. „Cronica bisericească, Poziție protestantă în privința divorțului”, *Mitropolia Banatului*, 10-12/1970, pp. 755-756.
19. Daghie, Nora Andreea, „Concubinajul, familia din afara căsătoriei”, în *Analele Universității Dunărea de Jos, Galați University Press*, 1/2007, pp. 37-55.
20. Dan, Cătălin, „Caracterul de Taină al Cununii”, *Revista Ortodoxă*, 3/2013, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, pp. 5-7.
21. Dinu, Adrian, „Sfintele Taine ale Botezului și Cununii: semnificații teologice și existențiale”, în volumul *Familia în societatea contemporană*, Editura Doxologia, Iași, 2011, pp. 122-145.
22. Dîrlău, Andrei, „Cum e înlocuit marxismul cu corectitudinea politică”, *Mănăstirea Oașa, Alba*, 1-5 iulie 2013, pp. 1-8.
23. Dura, Nicolae, „Impedimente la căsătorie în lumina celei de-a doua conferințe panortodoxe presinodale 3-12 septembrie 1982”, *Mitropolia Banatului* 7-8/1984, pp. 404-416.
24. Finch, Andrew John, „Sexual morality and canon law: The evidence of the Rochester consistory court”, *Journal of Medieval History*, 20/1994, pp. 261-275.
25. Floca, Ioan, „Impedimente la căsătorie și cununie”, *Mitropolia Ardealului* 1/1989, pp. 30-36.
26. Floca, Ioan, „Rudenia ca piedică (impediment) la căsătorie și cununie”, *Studii Teologice*, 1-2/1992, pp. 17-31.
27. Furcea Grigore, „Libertatea și libertinajul – o perspectivă patristică și post-patristică”, *Astra Salvensis*, Anul I, nr. 1, 2013, 31-42.
28. Gagu, Cristian, „Nunta în tradiția bizantină”, *Teologie și educație la Dunărea de jos*, 10/2011, pp. 266-301.
29. Gomboș, Stelian, „Raportul și unitatea dintre dumnezeiasca Euharistie și Sfânta Taină a Căsătoriei”, *Teologie și Viață* 9-12/2011, pp. 93-116.
30. Halman, Loek, Van Ingen, Erik, „Secularization and changing moral views european trends in Church attendance and views homosexuality, divorce, abortion and euthanasia, *European Sociological Review*”, Oxford University Press, 2015, pp. 1-12.

31. „Homosexualitatea – păcat sau virtute?” Colecție de articole ortodoxe, <https://www.mirem.ro/pdf/tulburari-gen.pdf> accesat la 22.08.2023.
32. Ioan Gură de Aur, Sf., „Sfaturi către o tânără văduvă”, Studii Teologice 1/2007, pp. 159-173.
33. Ioanicescu, Ioan, „Gestul delicat al ținării de mână”, Revista Ortodoxă 3/2015, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, pp. 5-6.
34. Istodor, Gheorghe, „Alternative și denigrări la adresa familiei creștine: relațiile și «căsătoria homosexuală», în Inițiere și familie – o abordare fenomenologică”, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2012, pp. 379 – 391.
35. Istodor, Gheorghe, „Pornografia și impactul nociv asupra familiei creștine. Perspectivă misionară”, Altarul Reîntregirii XVI, 2011, pp. 851-868.
36. Ivan, Iorgu D., „Biserica și instituția căsătoriei”, Studii Teologice, 2/1940, pp. 127-165.
37. Ivan, Iorgu D., „Căsătoria – Sfânta taină a bisericii și instituției juridică a statului”, în Revista Biserica Ortodoxă Română, Nr. 9-10/1983, pp. 732-755.
38. Jovanonic, Miloš, „Silence or condemnation: The Orthodox Church on homosexuality in Serbia”, Družboslovne razprave, XXIX (2013), 73:, pp. 79–95.
39. Man, Serafim, „Despre monahism”, Mitropolia Ardealului, 5/1990, pp. 58-60.
40. Manolache, Anca, „Considerații despre Taina Cununiei în cadrul misterologiei ortodoxe”, Mitropolia Banatului, 4-6/1981, pp. 309-321.
41. Manolache, Anca, „Sfânta Taină a Cununiei”, Glasul Bisericii, 1-2/1981, pp.104-129.
42. Marga, Irime, „Cununia, divorțul și recununaarea în Biserica Ortodoxă”, Revista Teologică, Sibiu, 3/2017, pp. 122-130.
43. Braniște, Marin, „Conceptia Sf. Ioan Gură de Aur despre familie”, Revista Studii Teologice, an 1957, (IX), nr. 1-2, 125-151.
44. Manta, Ilie Cristian, „Metode terapeutice adecvate în schimbarea comportamentului homosexual”, Altarul Reîntregirii 2/2020, pp. 166 – 194.
45. „Manual de Educație Civică pentru clasa a VII-a” (București: Editura Didactică și Pedagogică, 1998), aprobat prin Ordinul Ministrului Educației nr. 5654/23.12.1997.
46. Marusic, Sinisa Jakov, „Macedonia’s Church Accused of ‘Interfering’ in Gender Equality, Sex Education Debate”, Balkan Insight, 23 martie 2023.
47. Metodiev, Momchil, „Different Paths: The Russian and Bulgarian Orthodox Churches”, The Sofia Globe, June 5, 2012.
48. Mihai, Valentin Adrian, „Taina Cununiei în teologia patristică și contemporană, 2011, anul omagial al Sfântului Botez și al Sfintei Cununii în Patriarhia Română”, București, 2011.

49. Mihoc, Vasile, „Păcatele împotriva castității – perspective biblice și patristice”, în *Revista Teologică* 2/2014, pp. 30-45.
50. Miroiu, Mihaela, „State men, market women. The effects of left-wing conservatism on gender politics during the Romanian transition”, *Feminismo/s*, nr. 3 (2004): 207–234.
51. Mișcoiu, Sergiu, Gherghina, Sergiu and Șamșudean, Dragoș, „Religion, homosexuality, and the EU: grasping the beliefs of Romanian orthodox priests”. *Sexuality, Gender and Policy*, 5(2), Glasgow, (2022), pp. 108-121.
52. Moldovan, Ilie, „Taina Nunții”, în *Ortodoxia*, XXXI (1979), 3-4, pp. 511-531.
53. Mucichescu, Paul Andrei, „Educația arhetipală a identității de gen”, *Convorbiri Literare*, sept. 2020, Nr. 9 (297), pp. 155-160.
54. Necula, Nicolae D., „Ce este necesar să știe preotul și credincioșii înainte de săvârșirea Tainei Cununii?”, în vol. *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, Editura Trinitas a Patriarhiei Române, București, 2014, pp. 561-568.
55. Necula, Nicolae D., „Sunt necesare cunoașterea și respectarea gradelor de rudenie la încheierea căsătoriei și la oficierea Tainei Cununii?”, în vol. *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, Editura Trinitas a Patriarhiei Române, București, 2014, pp. 568-574.
56. Necula, Nicolae D., „Se poate săvârși slujba Cununii mai multor perechi de miri deodată?”, în vol. *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, Editura Trinitas a Patriarhiei Române, București, 2014, pp. 586-595.
57. Necula, Nicolae D., „Este îngăduit creștinilor ortodocși să participe la nuntă?”, în vol. *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, Editura Trinitas a Patriarhiei Române, București, 2014, pp. 600-605.
58. Necula, Nicolae D., „Ce rol au nașii de cununie și ce condiții trebuie să îndeplinească?”, în vol. *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, Editura Trinitas a Patriarhiei Române, București, 2014, pp. 617-619.
59. Necula, Nicolae D., „Săvârșim slujba cununiei soților divorțați și recăsătoriți?”, în vol. *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, Editura Trinitas a Patriarhiei Române, București, 2014, pp. 620-624.
60. Necula, Nicolae D., „Cum procedăm în cazul cununiei persoanelor care au trăit vreme îndelungată necununat?”, în vol. *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, Editura Trinitas a Patriarhiei Române, București, 2014, pp. 624-628.
61. Necula, Nicolae D., „Ce practici neconforme cu rânduiala Bisericii întâlnim la săvârșirea Tainei Cununii?”, în vol. *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. II, Editura Trinitas a Patriarhiei Române, București, 2014; pp. 401-408.

62. Necula, Nicolae D., „Ce este divorțul religios și ce importanță are el în administrarea Tainei Cununii?”, în vol. *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. II, Editura Trinitas a Patriarhiei Române, București, 2014, pp. 408-416.
63. Nicolescu, Cristina, *Parteneriatele civile înregistrate – o necesitate normativă?*, în *Revista Română de Drept Privat*, Editura Univers Juridic nr. 3/2018, pp. 340-356.
64. Paternotte, David and Kuhar, Roman, „Disentangling and Locating the «Global Right»: Anti-Gender Campaigns în Europe”, Brussels, *Politics and Governance*, Ljubljana, 2018, Volume 6, Issue 3, pp. 6-19.
65. Pavel, C. Constantin, „Patimi dăunătoare vieții omenești (desfrânarea, invidia și mânia)”, în *Mitropoliei Moldovei și Sucevei*, anul XXXIII (1957), nr.5-7, pp. 431-450.
66. Perșa, Răzvan, *Intermarriage in the Canonical Tradition of the Orthodox Church*, *Review of Ecumenical Studies*, vol. 10, Sibiu, 2018, pp. 346-372.
67. Perșa, Răzvan, „Misiunea și implicarea laicilor și monahilor în viața Bisericii Ortodoxe în conformitate cu Tradiția canonică, în *Tradiția Canonică și Misiunea Bisericii*”, editori pr. conf. dr. Patriciu Vlaicu și asist. dr. Răzvan Perșa, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2018, pp. 249-300.
68. Petcu, Liviu, „Sfântul Grigorie al Nyssei despre Taina Pocăinței și a Euharistiei ca trepte spre îndumnezeire”, *Teologie și Viață*, Anul XXI, nr. 5-8/ 2011, pp. 76-94.
69. „Problematica contemporană a homosexualității: controverse religioase, morale, culturale și politice – Preocupări contemporane ale științelor socio-umane”, *Materialele Conferinței Științifice Internaționale*, ed. a 8-a, Chișinău, 8-9 decembrie 2017, pp. 258-269.
70. Racu Iulia, Bălan Rodica, „Reprezentarea socială a homosexualității în rândul studenților români: o abordare structurală”, *Conferința "Asistența psihologică la etapa contemporană: realități și perspective"* Chișinău, 21-22 octombrie 2021, pp. 65-77.
71. Radic, Radmila, „Church and State in Serbia”, *Religion, State and Society*, vol. 28, nr. 4 (2000), pp. 351-364.
72. Radu, Dumitru Gh., „Caracterul ecclesiologic al Sfintelor Taine și Problema intercomuniunii”, în *Ortodoxia*, XXX (1978), 1-2, 301-315.
73. Resceanu, Ștefan, „Atitudinea Bisericii față de avort, divorț, abandonul de copii, droguri, homosexualitate etc.”, în vol. *Pastorație și misiune în Biserica Ortodoxă*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001, pp. 153-166.
74. Roman, Emilian-Justinian, „Avort și incest. O perspectivă canonic-juridică”, *Teologie și Viață* 5-8/2009, pp. 85-94.
75. Rompalo, Anne, „Sexually Transmitted Causes of Gastrointestinal Symptoms in Homosexual Men”, în: *Medical Clinics of North America*, Vol. 74, 1990, No. 6, pp. 1633-1645.

76. Roudometof, Victor, „Orthodoxy as Public Religion in Greece,” *Sociology of Religion*, vol. 69, nr. 3 (2008), pp. 1-38.
77. Sava, Viorel, Cununia - icoană a împărăției lui Dumnezeu, în vol. *În Biserica Slavei Tale. Studii de teologie și spiritualitate liturgică (I)*, Editura Doxologia, Iași, 2012, pp. 151-155.
78. Sava, Viorel, Popas în spațiul liturgic, în vol. *În Biserica Slavei Tale. Studii de teologie și spiritualitate liturgică (I)*, Editura Doxologia, Iași, 2012, pp. 146-150.
79. Sava, Viorel, „A doua nuntă - precizări liturgice și canonice”, în vol. *În Biserica Slavei Tale. Studii de teologie și spiritualitate liturgică (I)*, Editura Doxologia, Iași, 2012, pp. 156-163.
80. Semen, Petre, „Importanța familiei în Vechiul Testament”, *Teologie și Viață* 5-8/2009, pp. 31-39.
81. Seviciu, Timotei, „Divorțul și Biserica Romano-Catolică”, *Mitropolia Banatului*, 7-9/1971, pp. 487-490.
82. Spina, Nicholas, „The Religious Authority of the Orthodox Church and Tolerance Toward Homosexuality, Problems of Post-Communism”, vol. 63: 37-49, Taylor & Francis Group, LLC, 2016, pp. 37-49.
83. Stan, Liviu, „Căsătoriile mixte și ultimele măsuri luate de Vatican în privința lor”, *Studii Teologice* 7-8/1968, pp. 487-497.
84. Stan, Liviu, „Căsătoria religioasă și familia”, *Revista Teologică* 7-8/1941, pp. 317-325.
85. Stancovici, Iosif, „Familia în lumina referatului biblic despre creație (II)”, *Altarul Banatului*, 10-12/2010, pp. 84-113.
86. Stathopoulou, Theoni, „Faith and Trust: Tracking Patterns of Religious and Civic Commitment in Greece”, *The Review of Faith & International Affairs*, vol. 8, nr. 3 (2010), pp. 193-216.
87. Stăniloae, Dumitru, „Din aspectul sacramental al Bisericii”, în *Studii Teologice*, XVII (1966), pp. 531-562.
88. Stăniloae, Dumitru, „Temeiuri dogmatice și duhovnicești pentru viața monahală de obște”, *Studii Teologice*, 7-8/1982, pp. 371-393.
89. Telea, Marius, „Concepția Sfântului Ioan Hrisostom despre căsătoria creștină și viața de familie după omiliile sale la epistolele pauline”, *Teologia*, 1/2001, pp. 88-101.
90. Teșu, Ioan C., „Alegerea sufletului pereche”, *Teologie și Viață*, 5-8/2011, pp. 54-75.
91. Vlad, Vasile, „Reflecții teologice supra sexualității umane”, în *Teologie și Viață*, 9-12/2020, pp. 20-40.

92. Vlaicu, Patriciu, „Biserica, realitate eshatologică și prezență instituțională”, Revista Tabor, 2/2007, Cluj-Napoca, pp. 46-49.